

Sivistysvaliokunta

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024 (K 17/2025 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten perustuslakivaliokunnalle. Määräaika: 12.12.2025.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- esittelijäneuvos Piatta Skottman-Kivelä, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kertomusvuonna sivistysvaliokunnan toimialalla (opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan asiaryhmä) eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa ratkaistiin 223 kantelua, joista 17,5 prosenttia johti toimenpiteisiin. Prosenttiosuus oli jonkin verran oikeusasiamiehen kanslian kaikkien asiaryhmien keskiarvoa (13,8 prosenttia) suurempi. Lapsen oikeuksia koskevia laillisuusvalvonta-asioita kansliassa oli kertomusvuonna yhteensä 674 kappaletta, ja niistä suurin osa kuului joko sosiaalihuollon (61 prosenttia) tai opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan (21 prosenttia) asiaryhmään. Asiantuntijalausunnon mukaan opetussektorilla on pyritty aikaisempaan tapaan kiinnittämään erityistä huomiota lasten tekemien kanteluiden käsittelyyn ja tarkastuksilla lasten osallisuuteen. Merkittävä osa tämän asiaryhmän asioista ovat koskeneet perusopetusta ja muuta oppivelvollisuuskoulutusta. Sen sijaan korkeakouluja koskevat kantelut ovat liittyneet pääosin yksittäisiin kysymyksiin ja hyvän hallinnon toteutumiseen.

Kertomuksessa on selostettu havaintoja eräistä tyypillisistä tai pitkään jatkuneista puutteista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. Luvussa 3.6.1 (Kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa) on kuvattu puutteita muun muassa perusopetuksen opiskeluympäristön turvallisuudessa, hallintomenettelyissä ja opiskeluhollossa. Samat teemat ovat olleet toistuvasti esillä, mihin valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös oikeusasiamiehen edelliseen toimintakertomukseen liittyvässä lausunnossaan (SiVL 9/2024 vp).

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2025 vp

Valiokunta saamaansa asiantuntijalausuntoon viitaten toteaa, että oikeusasiamiehen toiminnassa usein toistuviin kanteluaiheisiin tai muutoin ilmenneisiin kehittämistarpeisiin on tartuttu esimerkiksi uudistamalla oppimisen tuen järjestelmää eri koulutusasteilla (SiVM 8/2024 vp — HE 159/2024 vp, SiVM 11/2024 vp — HE 114/2024 vp ja SiVM 13/2024 vp — HE 161/2024 vp) sekä säätämällä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden rajoittamisesta koulupäivän aikana (SiVM 3/2025 vp — HE 212/2024 vp). Lisäksi opetuksen valvontaa on tehostettu perusopetuslain muutoksella, jolla aluehallintovirastoille (1.1.2026 alkaen Lupa- ja valvontavirasto, LVV) on annettu oikeus oma-aloitteisesti tutkia perusopetuslain mukaisen opetuksen järjestämisen lainmukaisuutta (SiVM 3/2025 vp — HE 212/2024 vp).

Valiokunnan mielestä on erittäin hyvä, että oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on päätetty selvittää alaikäisten vankien ja eräiden huostassa olevien lasten mahdollisuuksia koulunkäyntiin ja opiskeluun. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on tuonut päätöksessään EOAK/4947/2022 esille vakavan huolensa alaikäisten vankien opetuksen ja koulutuksen puutteellisesta järjestämisestä. Oppivelvollisuuslaissa on turvattu yhtäläisesti kaikkien oppivelvollisten oikeus maksuttomaan koulutukseen, eikä vankeus ole peruste rajoittaa näitä oikeuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on toteutettu useita toimenpiteitä vankilassa olevien lasten opetuksen järjestämisen parantamiseksi. Yksi niistä on vuoden 2025 ajan toimiva yhteistyöryhmä vankilaopetuksen kehittämiseksi (hankenumero OKM010:00/2025). Valiokunta pitää mainitun työryhmän työtä tärkeänä ja saamaansa asiantuntijalausuntoon viitaten toteaa, että alaikäiset tutkintavangit ja vankeusrangaistusta suorittavat lapset ovat erittäin haavoittuvassa asemassa oleva lapsiryhmä, jolle vankilaopetuksella voi olla suuri merkitys läpi elämänpolun. Valiokunta korostaa, että vankiloissa olevien lasten oikeus maksuttomaan opetukseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen tulee turvata yhdenvertaisesti muiden lasten ja nuorten kanssa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2025 vp

Helsingissä 13.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Oskari Valtola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen